

e-GİFDER

ISSN 2146-3301

Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi

**GÜMÜŞHANE
ÜNİVERSİTESİ
İLETİŞİM FAKÜLTESİ
ELEKTRONİK DERGİSİ**

**GUMUSHANE
UNIVERSITY
e-JOURNAL of FACULTY
of COMMUNICATION**

6/2
cilt
volume / sayı
number

CİLT/VOLUME:6

SAYI/NUMBER:2

EYLÜL/SEPTEMBER 2018

dergipark.gov.tr/e-gifder

T.C
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
İLETİŞİM FAKÜLTESİ ELEKTRONİK DERGİSİ

© Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi

SAHİBİ: Prof. Dr. Halil İbrahim ZEYBEK

EDİTÖRLER: Dr. Öğr. Üyesi Ali ÖZCAN
Dr. Öğr. Üyesi Emre Ş. ASLAN
Dr. Öğr. Üyesi. Ersin DİKER

ALAN EDİTÖRLERİ

Halkla İlişkiler ve Tanıtım:

Reklamcılık: Dr. Öğr. Üyesi Ersin DİKER

Gazetecilik:

Radio Televizyon ve Sinema: Dr. Öğr. Üyesi Ali ÖZCAN

İngilizce Dil Editörü: Doç. Dr. M. Salih GÜRAN

EDİTÖR YARDIMCILARI

Arş. Gör. Neva DOĞAN Arş. Gör. Elif TÜRTEK
Öğr. Gör. Mehmet Akif GÜNAY Öğr. Gör. İhsan TÜRKAL

YAYIN KURULU

Dr. Öğr. Üyesi Emre Ş. ASLAN Doç. Dr. M. Salih GÜRAN
Dr. Öğr. Üyesi Ersin DİKER Doç. Dr. Gülsüm ÇALIŞIR
Dr. Öğr. Üyesi Ali ÖZCAN
Dr. Öğr. Üyesi Birgül TAŞDELEN Dr. Öğr. Üyesi M. Selahattin OKUROĞLU

KAPAK TASARIMI: Emre Ş. ASLAN

Elektronik Dergi

dergipark.gov.tr/e-gifder

İletişim Adresi

Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölüm Başkanlığı
Bağlarbaşı Mahallesi 29000/GÜMÜŞHANE

Tel: 0 456 233 75 97
Dahili: (2415)

Yayın Türü: Yılda iki kez yayınlanan hakemli, süreli yayın

Dili: Derginin yazı dili Türkçe ve İngilizcedir. Ancak, Almanca, Rusça, Arapça, Farsça ve Fransızca dillerinden herhangi biri ile yazılmış yazıların yayınlanması yayın kurulunun kararına bağlıdır.

Yayın Tarihleri: Mart / Eylül

ISSN: 2146-3301

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Abdullah KOÇAK - Selçuk Ün.	Prof. Dr. Metin IŞIK - Yalova Ün.
Prof. Dr. Ahmet Haluk YÜKSEL - Anadolu Ün.	Prof. Dr. Muhittin ACAR - Hacettepe Ün.
Prof. Dr. Ahmet KALENDER - Selçuk Ün.	Prof. Dr. Mustafa AKDAĞ - Erciyes Ün.
Prof. Dr. Asker KARTARI – Kadir Has Ün.	Prof. Dr. Mustafa ŞEKER - Akdeniz Ün.
Prof. Dr. Aytekin CAN - Selçuk Ün.	Prof. Dr. Naci BOSTANCI
Prof. Dr. Başak SOLMAZ - Selçuk Ün.	Prof. Dr. Nurdoğan RİGEL - İstanbul Ün.
Prof. Dr. Birol AKGÜN – Yıldırım Beyazıt Ün.	Prof. Dr. Nurettin GÜZ - Hacı Bayram Veli Ün.
Prof. Dr. Bünyamin AYHAN – Selçuk Ün.	Prof. Dr. Suat GEZGİN - İstanbul Ün.
Prof. Dr. Cengiz ANIK - Marmara Ün.	Prof. Dr. Sema YILDIRIM BECERİKLİ -Ankara Ün.
Prof. Dr. E. Nezih ORHON - Anadolu Ün.	Prof. Dr. Yusuf DEVRAN - Marmara Ün.
Prof. Dr. Filiz Balta PELTEKOĞLU -Marmara Ün.	Prof. Dr. Caner ARABACI – Konya Necmettin Erbakan Ün.
Prof. Dr. Hamza ÇAKIR - Erciyes Ün.	Prof. Dr. Zülfikar DAMLAPINAR – Hacı Bayram Veli Ün.
Prof. Dr. Hanife GÜZ – Hacı Bayram Veli Ün.	Prof. Dr. Erdem TAŞDEMİR- Trabzon Üniversitesi
Prof. Dr. Halil İbrahim GÜRCAN - Anadolu Ün.	Doç. Dr. Enderhan KARAKOÇ- Selçuk Ün.
Prof. Dr. Hüseyin ALTUNBAŞ – Selçuk Ün.	Doç. Dr. Hasan GÜLLÜPUNAR- Erciyes Ün.
Prof. Dr. Mehmet FİDAN - Selçuk Ün.	Dr. Darren LILLEKER – Bournemouth Ün./England
Prof. Dr. Mehmet KÜÇÜKKURT – Hacı Bayram Veli Ün.	

e-gifder'in TARANDIĞI İNDEKSLER

Seyran EFİLTİ ATAY

Türkiye’de Medya Ve Kadın Alanında Yapılan
Lisansüstü Tezler Ve Bu Tezlerde İncelenen
Temaların Analizi: 2007-2017 Dönemi **1406- 1423**

*The Theme Analysis of The Postgraduate
Dissertations Written on Media and Women in
Turkey: 2007-2017 Period*

Yavuz DEMİR

Kullanımlar Ve Tatminler Kuramı Bağlamında Spor
Basını Okuru, Okuma Motivasyonları Ve Tatminleri
1424-1446

*The Readers of Sport, Reading Motivations and
Gratifications in the Context of the Uses and the
Gratification Theory*

Gonca UNCU - Gülsüm ÇALIŞIR

Çocukluk, Oyun Ve Kent: 80’li Yılların
Gümüşhane’sinde Çocuk Olmak **1447-1474**

*Childhood, Play And City Being a Child in the 80’s of
Gumushane City*

Esra DUDU KARAMAN - Neva DOĞAN

Annelik Rolü Üzerine: Kadının “Annelik” Kimliği
Üzerinden Tahakküm Altına Alınması **1475-1496**

*Upon the Motherhood Role: Woman’s Being
Tyrannized Through Her “Motherhood” Identity*

Ali Murat KIRIK - Sevdâ KÖYÜSTÜ

Z Kuşağı Konusunda Yapılmış Tezlerin İçerik Analizi
Yöntemiyle İncelenmesi **1497-1518**

*The Investigation of Dissertations on Z Generation
With Content Analysis Method*

Mehmet Sena KÖSEDAĞ - Kazım Özkan ERTÜRK

Türkiye’deki Yazılı Basında Zeytin Dalı Harekâtı:
Sözcü, Star Ve Haber Türk Gazeteleri Üzerinden Bir
Analiz **1519-1535**

*Operation Olive Branch on Turkey’s Print Media: an
Analysis of Sözcü, Star and Haber Türk Newspapers*

Hasan ÇİFTÇİ

Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin
Karşılaştırılması **1536 -1567**

Comparison of Students’ Cyber Victimization Rates

ÇOCUKLUK, OYUN VE KENT: 80'Lİ YILLARIN GÜMÜŞHANE'SİNDE ÇOCUK OLMAK

Gonca UNCU¹
Gülsüm ÇALIŞIR²

“Çocukluk, hayatımız boyunca özlemle geri dönüp baktığımız masumiyet ve mutluluk dönemi, hayatın cennetidir, kayıp cennet...”

Arthur Schopenhauer.

ÖZ

Çocukluk, insan hayatının en unutulmaz dönemlerinden birisidir. Yıllar geçse de kişinin hafızasından silinmeyen bu dönem her zaman özlemle hatırlanmaktadır. Çocuğun içinde bulunduğu fiziksel çevre sadece gelişim ve sosyalleşmesinde değil, toplumun sağlıklı iletişim kurabilen bireyler üretmesi için de oldukça önemlidir. Ülkemiz şehirlerinde her üç kişiden birisi çocuktur. Bu oran çocukların şehir hayatına önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Gümüşhane, küçük bir şehir olarak sunduğu sıcak ve samimi ortam sayesinde her zaman çocuk dostu bir şehir olmuştur. 1980'lerde şehrin coğrafi koşulları ve iş olanaklarının kısıtlayıcılığından dolayı lise veya üniversite seviyesindeki gençler şehirden ayrılmak zorunda kalarak, gurbette yaşamaya mecbur kalmışlardır. Bu çocuklar şehirleriyle olan bağlarını kesmemiş ve gönül bağlılıklarını devam ettirmişlerdir. Geçen süre zarfında büyük bir hızla şehirleşen Gümüşhane, 80'li yıllarda çocuklara doğal bir oyun alanı olan sokaklarını ve bahçelerini kaybetmekle karşı karşıya kalmıştır. Bir çocuğun en güvenli oyun alanı kendi sokağıdır. Çocukların yaşam ve oyun alanlarını hiçe sayan beton bloklar geçmişin mahalle yaşamını hızla yutmaktadır. Süper marketler mahalle bakkallarını yok ederken, otomobil yoğunluğu şehrin sokaklarını adeta işgal ederek, çocukların önceden oyun alanı olan yerleri sınırlamaktadır. Bu çalışma 80'li yıllarda Gümüşhane'de çocukluğu geçmiş bugünün gurbetçi çocuklarının çocukluk dönemine ışık tutmak ve bu sayede hem şehrin o önemdeki sosyo-ekonomik yapısını anımsamayı, hem de günümüzle olan farklılıkları karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmanın yöntemi 1980'ler Gümüşhane'sinde çocukluk yaşamış ve şu an gurbette olan kadın ve erkek katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucu gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk, Şehir, Çocuk, Gümüşhane

CHILDHOOD, PLAY AND CITY BEING A CHILD IN THE 80'S OF GUMUSHANE CITY

“Childhood is the time of innocence and happiness, the paradise of life, the lost Eden in which we look longingly back through the whole remaining course of our life.”

Arthur Schopenhauer

¹ Dr. Arş. Gör., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon Sinema Bölümü Öğretim Elemanı, goncauncu@gmail.com , ORCID: 0000 0002 2384 7306

² Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Öğretim Üyesi, gulsumcalisir@gumushane.edu.tr ; gulsumcalisir@yahoo.com , ORCID: 0000 0003 3631 6819

ABSTRACT

Childhood is one of the most memorable periods of human life. It is remembered with longing that this period, which has not been wiped away from the memory of the past years, has always been remembered. The physical environment in which the child is living is not only important for development and socialization but also for the community to produce healthy communicative individuals. One of every three people in our country is a child. This rate shows that children are an important influence on city life. Gümüşhane has always been a child friendly city with its warm and friendly atmosphere as a small province. Due to the geographical conditions of the city and the limitations of job opportunities in the 1980s, young population at the high school or college level were compelled to leave the city and started to live in the other big cities. These children have not cut their emotional ties with their cities and have maintained their loyalty. Gümüşhane, which has become an urbanized and developing city at a great pace over the past years, has faced with losing its gardens, which were natural playgrounds for children in the 80's. The safest playground for a child is its own street. Concrete blocks that neglect children's living and play areas, quickly destroy the life of the neighborhood. While supermarkets destroy neighborhood grocery stores, the intensity of cars occupies the streets of the city and restricts places where children play in advance. This study aims to shed light on the childhood period of today's expatriate children who have been in childhood in Gümüşhane in the 80's and to compare the differences between today and the socio-economic structure of the city. The method of this study took place by using interview with female and male participants who lived in Gümüşhane in the 1980s but they are currently living outside the city.

Keywords: Childhood, City, Child, Gumushane.

1. Giriş

Türkiye, 1920'lerden itibaren bir modernleşme sürecinin içinde yer almaktadır. Anayasal düzenlemelerle toplumsal hayatta, özellikle eğitim alanında gerçekleştirilen reformlar, bireyi çocukluktan itibaren modern dünyaya adapte etmeyi amaçlamaktadır (Kavak ve Ergen, 2004). Çocukluk kavramı, Batı'nın tanımladığı çocuk imajından ziyade, içinde bulunulan toplumsal ve kültürel yapının değerlerine göre anlaşılabilir. Çocuk kavramı sadece sosyal-ekonomik değil, çocuğu kuşatan tüm çevresel, toplumsal ve kültürel etkenlerle beraber ele alınmalıdır. Çocuğun gelişimi toplumsal, kültürel ve fiziksel çevresinin etkileşimiyle gerçekleşmektedir (Bronfenbrenner ve Ceci, 1994). Çocukluk çağı her bireyin hayatında iyi veya kötü hatırladığı kalıcı etkiler bırakan önemli bir dönemdir. Çocukluk döneminin ise en vazgeçilmez unsuru oyundur. Çocuk, oyun aracılığıyla hayatı deneyimlemekte ve iletişim becerilerini geliştirmektedir. Sokak ve oyun, çocuğun sosyalleşme sürecinin en önemli

unsurlarıdır. Çocuk, içinde yaşadığı dünyayı oyun yoluyla anlamlandırmaktadır. Çocuk için sokak, oyunun gerçekleştiği alandır. Çocuk sokakta oyun oynayarak, mekân-zaman ve mekân-insan ilişkisini de öğrenmektedir. Çünkü dış mekân çocuğun yaratıcılığını keşfedici çok büyük bir oyun alanı sunmaktadır. Oyun ve sokak, aynı zamanda çocuğun erken yaşlarda deneyimleyeceği en doğal iletişim ortamı yaratmaktadır. Çocuklar için çok önemli olan bu dönem erken yaşlardan itibaren başlayan ve oyunla beraber şekillenen bir öğrenme metodudur. Bu dönem çocuğun içinde bulunduğu sosyal ve fiziksel şartlara göre değerlendirilmelidir. Nüfusun üçte birinin çocuk olduğu düşünülürse, çocukların şehir hayatında ne denli önemli bir etkiye sahip oldukları anlaşılabilir (TÜİK, 2018).

1980'lerden günümüze, Türkiye'de şehir hayatı, geleneksel, içe kapalı ve kırsal bir yapıdan; modern, Batılaşmaya açık, bireyselliğin öne çıktığı bir yapıya doğru hızlı bir geçiş yapmıştır. Modernleşme; teknolojiyle beraber, insanların yaşam standartlarını üst düzeye taşıırken, birçok olumsuzluğu da beraberinde getirmiştir. Bu olumsuzluklardan en önemlisi kamusal alanın yok edilmesidir. Yeni modernleşme süreciyle beraber, kentler hızlı bir dönüşüm yaşamakta ve eskinin sıcak ve güvenli mahalle ortamı hızla yok olmaktadır. Bu durum çocukluktan başlayarak bireyin giderek yalnızlaşmasına ve bireyselleşmesine, sokakta değil bilgisayar başında sosyalleşmesine neden olmuştur. Oysaki sokak ve mahalle kültürü, çocuğun sosyalleşme alanıdır ve çocuğa aittir. Günümüz şehircilik anlayışı betonlaşmayı baş tacı ederken, yeşil alanları göz ardı etmektedir. Bu sorun ülkemizde büyük şehirleri daha derinden etkilerken, küçük ve nüfusu az olan şehirlerde etkilerinin daha yavaş görüldüğü gözlemlenmektedir. Çocuk dostu olan şehirlerimiz hâlâ vardır; ancak zaman içinde büyük bir betonlaşma tehdidiyle karşı karşıyadır. Bu çalışmada konu olan şehirleşme karşısında geçmişten bugüne çocuğun temsili sorunsalı, küçük; ama gelişmekte olan bir Anadolu şehri olan Gümüşhane örneği üzerinden ele alınmaktadır. Şehirlerin yaşadığı kentsel dönüşüm zaman içinde Gümüşhane'yi de etkisi altına alarak, şehrin silüetini değiştirmiştir. Küçük bir şehrin yaşadığı bu değişim, 1980'ler dönemindeki çocukluk deneyimleri ile günümüzdeki durum karşılaştırılarak, anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu çalışma, çocukluk dönemi Gümüşhane'de geçmiş ve şu an yetişkinlik dönemlerini büyük şehirlerde geçiren bir grup çalışan arasında yarı

yapılandırılmış görüşme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, 1980 Türkiye'sinin şartlarını küçük bir Anadolu şehrini olan Gümüşhane'de yaşamış çocukların bu durumu nasıl deneyimlediğini onların bakış açısıyla sunmak, bugün gurbetçi olan bu gençlerin çocukluk döneminin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısını anlamak ve günümüzle olan farklılıklarını ortaya koymak amaçlanmıştır.

2. Çocuk Oyun ve Mekân İlişkisi Üzerine

Platon, “Bir saatlik bir oyun, kişi hakkında bize bir senelik iletişimden çok daha fazla bilgi verir.” diyerek, çocuğun yetenek ve ilgi alanlarının oyunla ortaya çıktığını ve oyunun güçlü bir iletişim şekli olduğunu belirtmiştir. Çocukluk denildiğinde akla ilk gelen “oyun” eylemidir. Yetişkinlerin aksine çocuğun en temel ihtiyacı oyundur. Çukur (2011: 71-73), bu ihtiyacı şu şekilde tanımlamıştır: “Oyun eylemi, çocuğun fizyolojik gelişmesine, topluma katılımına (sosyalleşmesine), yaşamı kavramasına, kişiliğini oluşturabilmesine ve kültürün sonraki kuşaklara aktarılmasına yöneliktir.”

1980'ler kuşağı, sokakta oynayarak büyüyen kuşak olarak bilinmektedir. Çocukluktan ayrı düşünilemeyen sokak ve oyun kavramı, gerçek hayatı deneyimleme, rol modellerinin öğrenimi, yardımlaşma ve paylaşma gibi öğrenimleri edinmesine olanak sağlamaktadır. Çocuk oyun oynamaya ilk olarak iç mekânda; yani evinde başlasa da yaşı büyüdükçe başka arkadaşlar edinmeye ve onlarla sosyalleşerek oyun oynamaya ihtiyaç duymaktadır (Öztürk, 2015: 50-51). Çocuğun yaşam döngüsü başladığında, oyun da başlamıştır. Oyun, çocuğun en önemli uğraşdır ve oyuncak da bu uğraşın bir aracıdır. Çocuk oyun ile kendi deneyimini gerçekleştirir ve her oyunda kendini biraz daha tanır (Nicolopoulou, 2004: 140). Çocuklar dünyayı keşfetmeye ve anlamlandırmaya erken çocukluk döneminde başlamaktadır (Ulutaş, 2012: 234). Çocuk için oyun günlük yaşamdan uzaklaşmak ve dinlenmektir. Oyunun sınırları vardır, çocuk oyun boyunca belirli görevler ve roller üstlenmektedir. Oyun kendine özgü bir yerde başlamakta ve belli bir kurgu dahilinde devam etmekte ve sonuçlanmaktadır. Oyun dış mekânda oynanıyorsa, oyunun malzemeleri doğaya ait olan materyallerin hepsi olabilir. Taş, tahta, kum, toprak, çamur, su eski dönemlerden buyana çocuğun dokunarak, deneyimlediği ve yaratıcılığını geliştiren oyun araçlarıdır (And, 2012: 34). Oyun, çocuğun aktif öğrenme sürecidir. Çocuğun duygusal, fiziksel, dilsel, bilişsel ve sosyal gelişimini eğlenceli hale getirerek kazandıran bu süreç olarak

oyun, bir gerçek hayat simülasyonudur (Erduran ve Yılmaz, 2015: 15). Aynı zamanda oyun çocuğun hayata adapte olmasını sağlar. Çocuğun dünyaya uyum sağlamasını etkileyen aile yapısı, eğitim, genetik aktarımlar gibi etkenlerin en önemlilerinden biri de çocukluk dönemidir. Froebel, “Oyun, insan gelişiminin çocuklukta en yüksek dışavurumudur.” diyerek, oyun deneyiminin önemini vurgulamıştır. Froebel, çocuk oyunlarını insan hayatının merkezine koyarak, beceri ve yeteneklerin oyun yolu ile açığa çıktığı söyleyerek, bunları pratiğe dökmek için, “Çocuk Bahçeleri” fikrini ortaya ilk atan kişidir. Froebel’in fikirlerinden ilham alan Montessori, oyun yoluyla öğrenme eğitimini tüm dünyaya yayacak Montessori tekniğini geliştirmiştir (Froebel’den akt. Ergül, 1980: 103). Oyun çocuğun sosyal, fiziksel ve zihinsel gelişimini destekleyecek en güçlü eğitim şeklidir. Çocuk bu eğitim sayesinde çevresini algılamayı ve kontrol etmeyi, rekabeti, iş bölümünü, yardımlaşmayı eğlenceli bir şekilde deneyimlemektedir. Bu deneyim ileride matematik, fen, sosyal bilimler, sanat gibi alanların önüne ışık tutmaktadır (Korkmaz, 2014: 6). Doğayı oyun yoluyla deneyimleyen çocuk, farkında olmadan yaratıcı yanını ve drama kabiliyetini geliştirmektedir. Dolayısıyla sokaklar çocuğa doğa ile iç içe olma imkânı sunarken, yaratıcılığının ortaya çıkmasına yardımcı olan, beden ve zihin gelişimini destekleyen ve diğer çocuklarla sosyalleştiren, aynı duygu ve durum paylaşmasına olanak veren alanlardır (Türkan, 2009: 16). Çocuğun çevresiyle iletişimini geliştiren ve sosyalleşmesine yardımcı olan oyun, çocuğun hem kendi kapasitesini ve yapabileceklerini keşfetmekte hem de diğerlerini tanımakta, problem çözmekte ve yeteneklerini keşfetmekte en önemli unsurdur. Çocuk, oyun yoluyla edindiği tecrübeleri gelecek hayatında uygulamaya geçirmektedir (Atay, 2011: 55). Anne ve Çocuk Eğitim Derneği oyunu şu şekilde açıklamıştır (AÇEV, 2018):

- Oyun çocuğun temel hakkıdır,
- Oyun çocuğun özgürleşmesi ve yaratıcılığıdır,
- Oyun çocuğun öğrenme ve gelişim sürecinin vazgeçilmez parçasıdır,
- Oyun çocuğun özgür iradesi ve isteğiyle başlar,
- Oyun çocuğun hayatına renklilik ve eğlence getirir.

Çocuğun en temel hakkı olan oyun ve oyun alanları, kentlerin geçirdiği sosyal kültürel ve ekonomik gelişmeler sonucu büyük bir dönüşüm yaşamaktadır.

Kentleşmedeki bu dönüşüm oyun oynama eylemini de dönüştürmeye mecbur bırakmıştır. Tüm dünyada hızlı gelişen teknoloji, küreselleşme ve modernizm, kamusal alanı özel alanın çıkarları uğruna feda etmektedir. İçinde yaşanan şehir; mahalleleri, bakkalı, kasabı, fırını, yeşil alanları parkları ve bahçeleriyle bir yaşam alanıdır. Bu yaşam alanının gerçek sahipleri ise o şehrin, o mahallenin sakinleridir. Yurttaşların hakkı olan bu kamusal alanlar, özel alana dönüştürülerek bireysel çıkarlara kurban edilmektedir. Bu durum tüm vatandaşları etkilediği gibi özellikle çocukların sokak ilişkilerinin azalması sorununu ortaya çıkarmaktadır. Geçmişte çocuğun mahallesinde serbestçe oynayabileceği, toprağa dokunabileceği sokaklar ve boş alanlar artık yerini beton binalarla kuşatılmış alanlara bırakmaktadır. Çocuk, geçmişte ona ait olan doğal ortamından uzaklaştırılmaktadır. Yeni şehir ortamının kapalı mekânlarında kendine yabancılaşan, içine kapanık, yalnız ve bencil bireyler olarak büyüyen gençler yetişmektedir (Haktanır, 2010: 170-172). Oysaki Türkiye 1990 yılında dahil olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin en önemli esaslarından biri olan 31'inci maddesinde çocukların boş zaman geçirmeye, dinlenmeye, yaşlarına uygun olarak oyun oynamaya hakları olduğu vurgulanmaktadır (UNICEF, 2016). Çocukların güvenli oyun alanlarının korunması ve geliştirilmesi konusunda kamusal otoritelere büyük görevler düşmektedir. Şehirlerin belediyeleri bu görevin öncelikli muhataplarıdır. Çocuklar şehrin nüfus oranında önemli bir dilimi oluşturmaktadır. Şehrin imar düzenlemesi yapılırken çocukların hakkı olan güvenli dış mekân oyun alanlarının tasarlanması ve korunması hususunda belediyelere büyük ve önemli görevler düşmektedir (Özservet, 2015: 7-8). Güvenli oyun alanları ve oyun kültürünün sürdürülmesi çocuğun hem fiziksel hem sosyal gelişimini sağladığı için hem karakter oluşumuna hem de edineceği yaşam deneyimini gelecek kuşaklara aktarması açısından çok önemli bir husustur (Kurtur, 2016). Oyunun çocukluk için bu denli önem taşımasının altındaki neden çocuğa kazandırdığı becerilerdir. Oyun, çocuğun en önemli deneyim aracıdır. Çocuk zamanının büyük bir bölümünü oyun oynayarak geçirmektedir. Dolayısıyla çocuğun sosyal ve fiziksel gelişiminin en önemli unsuru olarak görülebilecek bir eğitim sürecidir. Oyun bu yönüyle en doğal öğrenme yöntemidir ve çocuğu özgürleştirdiği için de yaratıcı yeteneklerini geliştirmektedir. Çocuk oyun aracılığıyla yaratıcı düşünme, keşfetme-araştırma, iletişim becerileri, eleştirel bakış açıcı, özgüven kazanma, özeleştirme yapabilme, problem çözme, dili etkili

kullanma, planlama ve sınıflandırma, hızlı karar alma, yeni ortam ve durumlara adaptasyon, görev ve risk alma, karar alma ve uygulama gibi pek çok pozitif kazanım edinmektedir. Çocukluk döneminde oyun aracılığıyla edinilen bu sosyal becerilerin tamamı çocuğun sosyalleşme sürecinin bir parçasıdır. Sağlıklı bir sosyal gelişim, başarılı sosyal ilişkiler geliştirme ile mümkündür. Sosyal yetenekler çocuğun ileri yaşlarında kuracağı doğru iletişim, pozitif etkileşim açısından çok önem taşımaktadır (Lynch & Simpson, 2010: 7-10). Bireyler içinde yaşadıkları sosyal ve fiziksel çevrenin, olayların ve mekanların etkisiyle şekillenmektedir. Dolayısıyla, çocuğun içinde büyüdüğü fiziksel çevrenin ve oyun alanlarının daha güvenli ve doğa ile bütünlük içinde olması çocuğun fiziksel gelişimini ve sosyalleşme becerisini olumlu yönde etkileyeceğinden. Çocuk dostu mekânların ve şehirlerin varlığı çocuğun oyun ihtiyacını karşılayabilmesi açısından çok gereklidir. Birleşmiş Milletler Nüfus Programı'na göre 2025 yılına kadar 10 çocuktan 6'sı kentlerde yaşayacaktır (UNPD, 2000). Dolayısıyla, şehirlerimizde yaşayan her üç kişiden birinin çocuk olduğunu düşünürsek, yetişkinlerin olduğu kadar çocukların da şehirde önemli hakları vardır. Şehirlerin büyük bir hızla betonlaşması mahalle hayatını yok etmektedir. Artan trafik, çocukların oyun alanı olan sokaklarda ciddi tehditlere neden olmaktadır. Çocuğun sosyalleşmesi ve sağlıklı bir birey olarak büyümesi için ihtiyacı olan yer sokak ve oyun alanlarıdır. Çünkü çocuğun içinde büyüdüğü sokak, hayatı deneyimlemesini sağlamakta ve sosyal zekasını geliştirmektedir. Çocuğun temel gereksinimi olan "oyun" ihtiyacını fiziksel olarak karşılayacağı yer ise yaşadığı şehrin sokaklarıdır. Çocuklar için kentin yaşanabilir çocuk dostu şehir olmasının kriterleri uzmanlar tarafından şu şekilde belirlenmiştir (Kurter, 2016):

- Yakınlık ve trafik güvenliği,
- Akran grubu ile birliktelik,
- Çevresini tanımasına olanak sağlayacak doğal öğelerin bulunması,
- Oyun araç ve gereçlerinin yeterli miktar ve nitelikte bulunması.

Hızlı kentleşmenin beraberinde getirdiği sorunlar mekân ve çocuk ilişkisini olumsuz etkilemektedir. Çarpık yapılaşma çocuğun zihinsel ve bedensel gelişimine tutum ve davranışlarına olumsuz yansımaktadır. Araştırmalar çocuğun zeka ve kişilik

gelişiminde eğitimden daha önemli olan husus içinde yaşadığı mekandır (Barker, 1968; Bechtel, 1977; Wicker, 1979). Sağlıklı ve topluma faydalı bireylerin yetişebilmesi için çocuğun sosyalleşebileceği ve etkileşebileceği mutlu bir fiziksel ortamda büyümesi oldukça önemlidir. Günümüz kent yaşamında yeşil alanların hızla yok olması, kentlere olan yoğun göç sonucu olarak insan çeşitliliğinin artması ve trafiğin artması gibi etkenler kentsel alanları çocuklar için tehlikeli hale getirmektedir. Kentin bu olumsuzlukları karşısında çocuklara yapay ve steril oyun alanları tanımlanmıştır ancak bu alanlar çocukların ihtiyaçlarına cevap vermemektedir (Tandoğan, 2014: 20).

Bu yeni kent yaşamı, planlanmış bir zamanda ve mekânda gerçekleşen ilişkiler deneyimidir. Bu ilişkiler ağı, belirlenmiş kişisel zamanlar, planlar, mekânlar, kişiler ve tüm bunların arasındaki ilişkileri içermektedir. Şehirdeki çocuk, çevresinin ve ailesinin sınırlarını çizdiği bu planlanmış mekânlar ve zamanlar döngüsü içerisinde çocukluk pratiklerini deneyimlemektedir. Oysa çocukluğun gerektirdiği mekân ve zaman algısı, planlanmamış, etkileşime açık bir zaman mekân ilişkisini gerektirmektedir. Kent yaşamının aileye yüklediği daha kuralcı ve daha korumacı katı yapısı, çocuğu belirli bir kalıpta hapsedmektedir. Dolayısıyla, çocuk kentin koşullarına kendini uydurmak zorunda kalarak çocukluğun gerektirdiği doğal deneyimlere değil, ebeveynlerinin ve kent koşullarının onlara sunduğu yeni koşullara uymaya zorlanmaktadır. Çocukların hayatı kentleşen şehirlerde artık tıpkı anne ve babaları gibi zamanlara bölünmüş, kısıtlanmış, planlanmış mekânlar ve zamanlar arasına sıkıştırılmıştır. Dünderalp'e göre (2014), çocukların içinde büyütüldüğü bu steril mekânlar, yetişkinlerin dünyasının küçük bir prototipi olarak çocuğa dayatılmaktadır. Çocuğun haftalık programı okul ve serbest zaman olarak bölünmüştür. Serbest zaman olarak tanımlanan, aslında çocuğun özgürce oyun oynayacağı zamanlar ise aileleri tarafından planlanmış birtakım kurslar ve spor aktiviteleri olarak mekân ve saatleri belirlenmiş şekilde gerçekleşmektedir. Çocuk sabah erken saatte kalkıp tıpkı işe gider gibi sosyal aktivitelerini saati saatine yapmak zorunda olan kurulu bir makinaya dönüştürülmektedir. Bu yeni kent çocukları hayatlarını kendilerine çizilen sosyal aktiviteler çerçevesinde deneyimleyebilmektedirler. Bu çaresizlik çocuğu iyi yetiştirme arzusundan doğran ve bir yarış atına çevrilen çocuğun çocukluğunu elinden

alma pahasına sürdürülmektedir ve bu yeni çocukluk modelinin sağlıklı bireyler doğurması tartışılması gereken bir meseledir. Türkiye'nin 1990'da imzaladığı Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre, çocukların nerede doğduklarına, kim olduklarına, cinsiyetlerine, dinlerine ya da sosyal kökenlerine bakılmaksızın bütün haklarını tanımlamaktadır. Bu sözleşmeye göre (UNICEF, 2016):

- Her çocuğun fiziksel, ruhsal, zihinsel, ahlaki gelişimini ve sağlıklı yaşamını sürdürebileceği koşulların sağlanabilmesi gerekir.
- Kent hizmetlerinden bütün çocuklar eşit koşullarda yararlanabilmelidir.
- Kent yönetiminin alacağı kararlarda çocukların yararı öncelikli olmalıdır.
- Her çocuğun kentin her alanını kullanabilmesi ve düşüncelerini açıkça söylemesinin koşulları oluşturulmalıdır.

3. Yöntem

Bu çalışmaya konu olan kentleşme karşısında çocukluk şekillerinin nasıl etkilendiği ve değiştiği, küçük bir Anadolu şehri olan Gümüşhane örneği üzerinden ele alınmıştır. Gümüşhane'nin örnek kent olarak seçilmesinin en önemli nedeni yazarlardan birinin Gümüşhaneli oluşu ve süregelen zaman zarfında kendi jenerasyonundan birçok kişinin kent ve kentin dönüşümüyle ilgili ortak görüş, kaygı ve kanaatlere sahip olmalarıdır. Bunun için Gümüşhane kenti yazarla bağlantılı olarak seçilmiştir. Ayrıca küçük bir Anadolu şehri olan Gümüşhane, bu sosyal değişimi en az diğer kentler kadar yakından takip etmiştir. Böyle bir araştırmayı gerektirecek kentsel dönüşüm ve betonlaşma, zaman içinde bu şehri de etkisi altına alarak şehrin fiziksel yapısını dönüştürmüştür. Gümüşhane kentleşme hususunda diğer illerdeki değişimden bağımsız olmadığı gibi başka bir şehir de seçilmiş olsaydı, kültürel ve sosyolojik bulgular benzer değişim sonuçlarını yansıtabilirdi. Bu çalışma, 1980'ler Gümüşhane'sinin çocukluk deneyimlerine ve çocukluk dönemine ışık tutmayı ve bu sayede hem şehrin o dönemdeki sosyo-kültürel ve ekonomik yapısını anımsamayı, hem de günümüzle olan farklılıkları karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Bu sayede çocuk, şehir ve oyun kavramlarının zaman içinde uğradığı değişim ve birbiriyle olan etkileşimi anlaşılacaktır.

Şehir-çocuk-oyun ilişkisi üzerine bugüne kadar çok sayıda bilimsel çalışmalar yapıldığı literatür incelemesi sırasında görülmüştür. Her bir çalışma bilime katkı sağlaması bakımından değerlidir. Bu çalışma için de ilgili literatürden destek alınmıştır. Fakat bir çalışmanın nitelikli olabilmesi için yeni bir şeyler söylemesi gerekir. Bu çalışmada da yeni olarak çocukluk döneminin değişen zamanla birlikte dönemin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısındaki değişmelerin nasıl yansıdığı, sosyo-demografik yapının dönüşümüne tanıklık yapmış kişilerin yerinde araştırıldığı bir çalışmaya daha önce rastlanılmamıştır. Çocuk, şehirleşme ve değişim çerçevesinde oyun olgusundaki dönüşümler araştırılarak, literatüre yeni bilgiler aktarılmaya gayret edilmiştir. Bundan dolayı, bu çalışma bilimsel açıdan önem taşımaktadır ve şehirle ilgili yapılacak gelecek çalışmalara ışık tutacaktır.

Bu araştırma, nitel araştırma modellerinden “Keşfedici Model” ile desenlenmiştir. Bu model araştırma problemini çok yönlü olarak keşfetmeyi, probleme yönelik farklı boyuttaki değişkenleri ve aralarındaki ilişkiyi ortaya koyan bir modeldir. Tümevarım yaklaşımı, bu modelin temel ilkesidir. Daha önce üzerinde çok çalışılmamış kavramları keşfetmek ve sonraki araştırmalara ışık tutma amacı hedeflenmektedir (Kurtuluş, 2010: 19-20).

Bu çalışmada nitel veriler, nitel araştırmanın en etkili veri toplama yöntemlerinden biri olan derinlemesine mülakat tekniği türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla elde edilmiştir. Görüşme, nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Stewart ve Cash (1985) görüşmeyi, “önceden belirlenmiş ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı bir etkileşim süreci” olarak tanımlamaktadır (Akt. Şimşek ve Yıldırım, 2011: 98). Bu yöntemin seçilmesindeki neden, görüşmenin akışına göre araştırmacının katılımcıya ek sorular sormaya fırsat bulmasıdır (Ekiz, 2003: 35). Ayrıca bu yöntemle daha derinlemesine ve geniş çaplı bilgilere ulaşmak çok daha kolay olmaktadır. Bunun yanı sıra bu tür görüşme öncesinde araştırmacı kendine göre bir soru listesi hazırladığı için, sistematik olarak daha rahat hareket edebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2004: 107).

Çalışmanın örneklem grubunu, çocukluk dönemi Gümüşhane’de geçmiş ve şu an yetişkinlik dönemlerini büyük şehirlerde geçiren bir grup Gümüşhaneli yetişkin

oluşturmaktadır. Bu gurubun seçilme amacı, dönemin kent-şehir hayatının canlı tanıkları oluşlarıdır. Dolayısıyla örneklem gurubunda bulunanlar dönemin şartlarını, kentin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısıyla, bugünkü kent profili arasındaki farklılıkları bizzat deneyimlemiş ve gözlemlemiş kişilerdir. Bundan dolayı, bu çalışmada amaca yönelik örneklem türü kullanılmıştır (Neuman, 2012: 320). Bu sayede amaçlanan şey, küçük bir Anadolu şehrini 1980 Türkiye'si şartlarında yaşamış çocukların, çocukluk dönemini nasıl deneyimlediğini anlamak ve döneme ışık tutarak, dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısını anlamak ve günümüzle olan farklılıkları ortaya koymaktır. Bu sayede bu çalışmanın Gümüşhane örneğinden yola çıkarak, 1980'lerin Anadolu şehir yaşamı hakkında da genel bir fikir vereceği düşünülmektedir. Veri analiz şekli betimsel analiz yöntemini de içine alan sistematik analiz tekniğidir. Bu analiz neden-sonuç ilişkilerini betimsel bir dille anlatan bir analiz şeklindedir. Simetrik analiz, katılımcıların kendi ifadelerini alıntılama yapmaya olanak sağlamaktadır. Bu alıntılar, katılımcıların kendi cümlelerinin doğrudan aktarımı şeklinde olduğu gibi kimi belirlenmiş olan temaların içerisinde temsili ifadeler olarak da kullanılabilir (Kümbetoğlu, 2008: 154).

Çalışmada 8 kişi ile görüşülmüştür. Çalışmaya katılımcı olarak destek veren bu 8 kişinin isimleri, çalışma içinde isim ve soy isimlerinin baş harfleri ile kodlanmıştır ve çalışma boyunca da bu şekilde kullanılmıştır.

4. Bulgular ve Yorum

Çalışma sırasında gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bilgilerin daha iyi anlaşılabilmesi adına, bulguları belirli temalar halinde alt başlıklara ayırmak uygun görülmüştür. Temalar, çalışmada cevabı aranan sorulardan ve katılımcıların görüşme esnasında sarf ettikleri öne çıkan vurgulardan yola çıkılarak oluşturulmuştur. Böylelikle okuyucular bu çalışmayı okuduklarında şu başlıklara cevap bulmuş olacaklardır:

- Katılımcıların 1980'ler Türkiye'sinde Gümüşhane'de nasıl bir çocukluk deneyimi yaşadığı,
- Bu deneyimin katılımcıların çocukluk süreçlerini ne yönde etkilediği ve ileriki yaşantılarına olan yansımaları,

- Teknoloji ve modernizm ile beraber gelen kentleşmenin çocukluk ve kent birlikteliğine nasıl yansıdığı,
- Dönemin sosyo-ekonomik ve kültürel şartları ile bugünün farklılıklarını çocuk, oyun ve kent ilişkisi açısından nasıl değerlendirdikleri,
- Bugünün Gümüşhane'sinde çocuk olmak isteyip istemedikleri ve nedenlerinin neler olduğu.

4.1. Demografik Bilgiler

Çalışmaya dâhil edilen katılımcıların tamamı Gümüşhanelidir. Katılımcılar 1980 kuşağıdır ve çocukluk dönemleri Gümüşhane'de geçmiştir. Hatta birçoğu birbiriyle çocukluk arkadaşı olup, ortak paylaşımlar ve deneyimler yapmışlardır. Dolayısıyla bu grup dönemin kent-şehir kültürüne tanıklık etmiş ve bugün ve dün arasındaki farklılıkları en objektif şekilde gözlemlemiş kişilerdir. Yine katılımcıların tamamı şu an Gümüşhane dışında yaşamakta ve profesyonel iş dallarında çalışmakta olup, şehirlerini düzenli olarak ziyaret eden kişilerdir.

Tablo 1: Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

İsim-Soyisim	Yaş	Cinsiyet	Yaşadığı Yer	Meslek
AD	33	Kadın	Trabzon	Danışman
KT	36	Kadın	İstanbul	Eczacı
SY	36	Kadın	İstanbul	Öğretmen
TA	35	Kadın	Trabzon	Öğr. Gör.
PH	36	Erkek	Ankara	Diş Hekimi
GM	35	Erkek	İzmir	Doktor
GA	34	Erkek	İstanbul	Doktor
SA	33	Erkek	İzmir	Kaptan

4.2. 1980'lerde Gümüşhane'de Çocuk Olmak

Tüm katılımcılar Gümüşhane'de yaşadıkları çocukluk deneyimini büyük bir özlemle ve mutlulukla hatırlamıştır. Gümüşhane'nin 80'li yıllarına tanıklık etmiş bu yetişkinler, görüşme boyunca bu şehirde çocuk olmayı mutlulukla anmış ve eski günlere olan özlemlerini içtenlikle dile getirmişlerdir. Katılımcılardan AD, Gümüşhane çocuk olmayla ilgili anılarında yer etmiş en temel şeylerin elma toplamak, derelerde oyun oynamak ve geceleri ateş böceklerini yakalamak, olduğunu

söylemiştir. KT, Gümüşhane'de çocukluğu mutlu, beklentisiz ve özgürce hareket edebileceği yegâne zaman olarak tanımlayarak, “Gerçekten çok özgürdük ve zaman kavramımız yoktu. Tabiat ve doğa bizim zaten doğal oyun alanımız oluyordu ve oyuncağa ihtiyaç duymuyorduk. Gümüşhane'de çocukluk benim için elma ağaçları, ceviz ağaçları, uçsuz bahçeler, rüzgârlar, dağlar, ananem ve pestil yapmaktı...” şeklinde ifade etmiştir. GA, küçük bir şehirde büyümenin avantajlarına vurgu yaparak şunları söylemiştir:

Teknolojik imkânlar diğer büyük illere göre oldukça sınırlı olduğu için yaratıcılığımızı kullanarak oyun oynuyorduk ve kendi oyuncaklarımızı yapabiliyorduk. Etrafımda yaramazlık yapabileceğim materyaller sonsuz sınırsız sayıdaydı. Şehir kocaman bir oyun alanı gibi görünürdü ve sanki şehir bize aitti. Yorulmak nedir bilmiyorduk, enerjimiz hiç bitmiyordu. Bence büyük şehirlerde yaşayan çocuklara göre fiziksel ve psikolojik açıdan daha dirayetli şekilde büyüdük. Gümüşhane'de çocukluk dediğinizde ilk aklıma gelen temel şeyler: yaramazlık, kirlenmek ve sonrasında anne korkusu yaşamak, sokak köpekleri, mahallemizdeki yokuştan kaymak özellikle kar yağdığında. Bir de yürüyüş yaparak her yere ulaşabilmek.

GM, ise Gümüşhane'nin küçük ve huzurlu bir şehir olmasının çocukluğunu çok olumlu etkilediğini belirterek, şunları söylemiştir:

Gümüşhane'de dış dünyadan fazla haberdar değildik ve çevremizde olan biten dışında hiçbir kaygımız yoktu. Gümüşhane kapalı bir şehirdi dağlarla çevrili oluşu belki de onu kendi haline bırakmıştır bilemiyorum ama o sakinlik ve huzur bana çok iyi geliyordu. Bahçeler Gümüşhane'nin en sembolik şeyi bence. Gümüşhane'de çocuk olmak demek benim için dalından koparıp meyve yemenin ve ağaç tepelerine tırmanmanın özlemi demek.

SY, Gümüşhane'de çocuk olmayı “safılık” kelimesiyle ifade ederken, olanaksızlıkların sebep olduğu güzel bir özlem hissini de doğurduğunu vurgulamıştır:

Gümüşhane, hem küçük hem yozlaşmamış kendi haline bir şehirdi o zamanlar. Gümüşhane ve çocukluk demek bence önce safılık demek, hâlâ eskimeyen dostluklar demek, her şeyi elde edememek demek, çünkü o zamanın imkânlarıyla her istediğimi elde ettiğim bir çocukluk geçirmedim. O yüzden birazcık da her istediğine ulaşamamak ve özlem duymak demek. Her yaz gidip geldiğim köy demek. Bir de her zaman o büyük şehirlerde duyduğumuz yaşamları merak etmek, oralardaki yaşamlara özlem duymak demek.

TA, Gümüşhane'de çocuk olmayı, dünyanın en tarifsiz mutluluğu ve özgürlük olarak tanımlayarak, “Biz elma çiçekleri gibi meyveye dönmeyi bekleyen, neşeli, uçarı ve heyecanlı çocuklardık.” ifadesini kullanmıştır. SA, Gümüşhane'de çocukluğu ailelerin güvenle çocuklarını sokaklara bırakabilmesi ve çocuğun sokakta oyun oynama özgürlüğü olarak ifade etmiştir. PA ise Gümüşhane'de çocuk olmayı merak duygusuyla özdeşleştirerek, “O dağların arkasında ne olduğunu hep çok merak ederdim...” demiştir.

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında, özellikle Gümüşhane gibi küçük ve kendi halinde bir şehirde çocuk olmanın gerçekten mutluluk verici bir olgu olduğu görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların 80'li yıllarda Gümüşhane'de çocuk olmalarının kendileri için gerek güvenli bir yer gerekse de özgür oyun alanlarının olması nedeniyle doyarsıya oyunlar oynadıkları bir çocukluk dönemi anlamına geldiği anlaşılmaktadır.

4.3. 80'lerin Mutlu Çocukluk Deneyimi

Katılımcıların eksiksiz tamamı Gümüşhane'de çok mutlu bir çocukluk geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Öne çıkan ifadeleriyle AD, imkânsızlıklar içinde bile kendi yaptıkları oyuncaklarla çok mutlu olduklarını ve çok arkadaşı olduğunu şöyle anlatmıştır: “Mutlu bir çocuktum; çünkü çok küçük ve güzel bir şehirdi, birçok arkadaşım vardı. Onlarla çok güzel oyunlar oynardık. Çok fazla oyuncağımız olmasa da kendimiz oyun üretirdik. Çamurdan objeler yapardık. Dere kenarlarında yüzerdik, ip atlar, körebe oynardık, uğur böcekleri yakalardık. Bunlar beni çok mutlu ediyordu.”

KT ise tabiatla iç içe olmanın verdiği mutluluk ve bunu kendini güvende hissettirdiğine vurgu yaparak ve şunları söylemiştir:

Mutluydum; çünkü özgürdüm. Özgürce bahçelerde dağlarda gezebilmek ve kimsenin sana hesap sormaması güzeldi. Ailelerimiz de çevreye güvenirdi; çünkü Gümüşhane çok güvenli bir şehirdi. 5 çocuk dağa çıkar eski Gümüşhane'ye kadar giderdik. Onun verdiği özgürlük duygusu çok güzeldi. Bahçelerde doğayla iç içe vakit geçirmenin tadı çok güzeldi. Çocukluğumda hatırladığım renk gri değil mesela yemyeşil anılar hep. Şimdiki çocuklar muhtemelen bol bol gri görüyorlar. Mutluyduk; çünkü beklenti içinde değildik, küçük mutluluklarla mutlu oluyorduk. En çok dağlarda ve bahçelerde vakit geçiriyordum.

GA, sokaklarda oynayabildiği için kendini şanslı sayanlardan. Tabiatla ve hayvanlarla iç içe büyüdüğüne ve bozulmamış mahalle yapısına, komşuluk ilişkilerine dikkat çekerek şunları söylemiştir:

Evet mutluydum, çok sayıda arkadaşım vardı. Genelde dışarda oyun oynadığımız için şanslıydık. Büyük şehirlerdeki gibi apartman aralarında değildik. Çok çeşitli oyun alanlarımız vardı. Tabi doğayla ve hayvanlarla da iç içeydik. Büyük bir şehirde olsaydık doğayla ve hayvanlarla bu kadar haşır neşir olamazdık. Mesela bir de komşuluk ilişkileri daha farklıydı. Bizim tek bir ailemiz yoktu, sanki birçok ailemiz var gibiydi. Arkadaşlarımızın evine rahatça girip çıkardık. Arkadaşlarımızın annelerinden kendi annemiz gibi rahatlıkla bir şeyler isteyebilirdik. Ha bir de Gümüşhane deyince aklıma hep yokuşları gelir. O yokuşlarda kaydığımız günler gelir. Bunlar, mutlulukla hatırladığım anılarımdan.

SY, toprağa dokunabildiği için şanslı bir çocuk olduğunu söylemiş ve çocukluk deneyimini şu şekilde ifade etmiştir:

Çok mutlu bir çocuktum, sokaktaydım hep. Çok sayıda arkadaşım vardı, hepsiyle de değişik oyunlar oynardık. Bir oyundan sıkılır bir başkasına geçerdik. Oyuncağımız çok yoktu. Bu yüzden kendimiz yapıyorduk çamurdan, taştan, tahtadan. Çocukken ellerim çamurdan çıkmazdı. Hep mutfak eşyası tabak, çanak, tencere yaptığımızı hatırlıyorum. Evcilik oynamak beni çok mutlu ediyordu. Anne oluyordum genelde. Toprak, kum alanlara ev yapardık kendimize. Kocaman taşları taşırdık, ev eşyası yapardık onlardan. Evimizin odaları bile vardı. Yapraklardan çileklerden yemek yapardık. Yani düşününce toprağa dokunabildiğim için şanslıymışım. Zaten doğanın içinde büyüdük, bahçelerde sokaklarda. En çok zaman geçirdiğim oyun alanları, köydeki elma bahçeleri ve mahallemdi.

GM ise rüyalarında hâlâ Gümüşhane'deki çocukluk günlerini gördüğünü söyleyerek, mutlu çocukluk deneyimini öncelikli olarak kendini güvende hissetmesine bağlamış ve şehrin sadece kendilerine ait olduğu hissine kapıldığını ifade etmiştir. Şehrini bu kadar içselleştiren ve sahiplenen bu ifade şöyle devam etmiştir:

Gümüşhane'de mutlu bir çocukluk geçirdim. Herkesin herkesi tanıdığı bir dünyaydı; yani birinden bana zarar gelir mi, diye hiç düşünmedim. Çocukluk arkadaşlığımın hâlâ devam etmesi, mutlu bir çocukluk geçirdiğime bir diğer kanıt. Kaç yaşımıza geldik; ama oradaki arkadaşlığımızı unutmadık, kopmadık. Rüyalarım hep çocukluğumda ve Gümüşhane'deyim, çocukluğumdayım. İstanbul'la ilgili hiçbir rüyam yok mesela.

Mahallemiz bizim oyun alanımızdı. Buraları seviyorduk; çünkü bize aitti, hatta sanki tüm şehir bize aitti. Bizim için vardı sanki.

TA, Gümüşhane'de çok mutlu bir çocukluk geçirdiğine vurgu yaparak, ömrü boyunca bu kaynaktan beslendiğini ve en kötü zamanlarımda bile çocukluğundaki anıları hatırlayıp, yeniden mutlu olduğunu belirtmiştir. Bu mutluluğun kaynağını ise “Yemyeşil, birbirinden güzel elma ve kayısı bahçelerimiz, içindeki hayvanlar, ateş böcekleri en büyük mutluluk kaynaklarımdı.” olarak ifade etmiştir. SA, mutlu çocukluğunun temel nedenini sokakta doyasıya oyun oynama özgürlüğüne bağlamıştır. “Genelde sokaklardaydık, eve girdiğimi hiç hatırlamıyorum.” diyerek, sokağın kendi için önemini vurgulamıştır. PH, Gümüşhane'nin coğrafi yapısının kendini hep bir merak duygusu içine soktuğunu şu şekilde özetlemiştir: “Gümüşhane içe kapalı bir şehirdi, her tarafı dağlarla çevrili olduğundan kendimi bir çukurda gibi de hissettiğim oluyordu. Hep bir merak vardı mesela, o dağın diğer tarafında başka bir dünya var, diye düşünürdüm. Özgürdük; ama çaresiz bir merak vardı içimizde, dağlarla çevrelenmiştik ve hep gökyüzüne bakıyorduk.”

Katılımcıların tamamı neredeyse 80'li yıllarda çocukluklarını geçirdiklerini ifade ederek, yaşadıkları şehir olan Gümüşhane'de çocuk olmaktan dolayı çok mutlu olduklarını ve kendilerini şanslı gördüklerini anlatmışlardır.

4.4. Zamansızlık ve Özgürlük Özlemi

Katılımcılar çocukluğa dair özlemlerinden bahsettiklerinde öne çıkan en önemli kavramlardan biri “özgürlük ve zamansızlık” kavramları olmuştur. Çocukluğun doğası gereği sadece içinde bulunduğu anda mutlu olabilen bir çocukluk deneyimleyen katılımcılar, Gümüşhane'nin güvenli şehir dokusu sayesinde özgürce oynayabildikleri bir çocukluk geçirdikleri için kendilerini şanslı olarak nitelendirmişlerdir. Bugünün şartlarında pek mümkün olmayan bu özgürlük hissi bir çocuk için paha biçilmez bir değerdir, çocuğu çocuk yapan en önemli şeydir. Katılımcılar zaman mefhumunun olmadığı ve özgürce sokakta oynayabildikleri bu dönemlere büyük bir özlem duymuş ve bunu şu şekilde ifade etmişlerdir:

AD, “En çok uğur böceklerini ve akşamları da ateş böceklerini yakalamayı özleyorum.” derken, KT, “En çok özlediğim şey, ‘zamansızlık’. Sabahtan akşama

kadar herhangi bir gelecek planı yapmadan özgürce, sadece o anın tadını çıkararak vakit geçirmek. Zamansızca oyun oynamak ve mutlu olmak. Anda kaldığım tek zaman dilimi çocukluktur bu yüzden çok özlüyorum.” demiştir.

GA, “Korkusuzca ve özgürce yaptığım yaramazlıkları özlüyorum en çok... Bir de büyük şehirlerdeki gibi mesafeler uzak değildi ve biz her yere yürüyerek gidebiliyorduk. Yürüyerek her yere gidebilme özgürlüğü Gümüşhane'ye dair hatırladığım en özlediğim anıları.” diyerek, özlemini dile getirirken, GM, “Tek derdimin, daha çok ne kadar sokakta kalabilirim ve nasıl daha çok oyun oynarım, olduğu günleri, oyun oynama özgürlüğümü özlüyorum. Eve girmezdik, oyundan koşturmaktan yorulmak bilmezdik. Bu konuda bugünün şartlarına göre şanslıydık.” şeklinde anımsadıklarını paylaşmıştır.

SY, “Yaşadığım büyük aile ortamını, dedeler büyükannelerle beraberliğimizi çok özlüyorum.” diye anlatırken, TA, “En çok özlediğim şey, her şeye zaman buluyor olmamdı. Zaman daha yavaş akıyordu sanki, ya da biz teknolojiyle bu kadar oyalanmadığımız için böyle hissediyorduk. Şüphesiz eski dostluklar ve eğitimin, kalitenin, estetiğin ve görgünün daha hâkim olduğu eski Gümüşhane'yi özlüyorum.” demiş, SA ise, “En çok köyümüzü ve özgürce oyun oynamayı ve çeşme başlarını özlüyorum.” diye ona katılmış ve PH da, “Özgürdüğü bunu özlüyorum, zaman kavramımız, yoktu sokaklar bize aitti.” diyerek, özgürlüğe ve geçmişe olan özlemini dile getirmiştir.

Görüldüğü gibi katılımcıların hemen hepsi çocukluk dönemlerinde zaman kavramından uzakta özgürce oynadıkları eski Gümüşhane'yi ve çocukluklarını özlediklerini açıklamışlardır. Bu durum da göstermektedir ki küçük bir Anadolu şehri olan Gümüşhane'de çocukluğunu geçiren bugünün yetişkinleri, çocukluklarını özgürce oyun oynayarak geçirebilme şansını yakaladıkları için kendilerini şanslı hissetmektedirler. Hele ki günümüz çocukluğu ile karşılaştığımızda bu durum paha biçilemez bir değere sahiptir.

4.5. Dün ve Bugün: Yapılaşmanın Yok Ettiği Mekân ve Zaman

Katılımcıların tamamı 80'ler ve bugün arasında büyük bir farklılık olduğunu belirtmişlerdir. Onlara göre bu farklılık olumlu yönde bir gelişmişlik ve modernleşme

değil, şehrin tarihi ve geleneksel dokusunun tahrip edilmesi ve yozlaştırılması yönünde bir gelişmedir. Hemen hepsi, Gümüşhane ile sembolleşmiş bahçelerin yok edilmesinin şehrin aldığı en büyük zarar olduğuna inanmakta ve tabiatın büyük zarar gördüğünü düşünmektedir. Bu konuda AD, 80'lerle bugün arasındaki en büyük farkı, yapılaşma olarak görmüş ve şöyle devam etmiştir:

Hızlı yapılaşmayla beraber şehir modernleşmedi, aksine zarar gördü. Doğal alanları bugün büyük bir tehdit altında, doğal alan denen şey de kalmadı dağlar dışında, zaten dağları da delmeye başladılar; yani dağlar bile tahrip ediliyor. Bir de mesela tarihi Gümüşhane konakları tehdit altında, binalar arasında sıkışıp kalmış durumda, güzelliği yok ediliyor. Doğal oyun alanları da yok artık. Elma bahçeleri de yine aynı şekilde hep site ve apartman alanına dönüştürüldü. Böylelikle Gümüşhane'yi Gümüşhane yapan insanları, çocukları kucaklayan yeşil alanlar bahçeler yok oldu ve şehrin doğal yapısı bozuldu.

KT, artık bu şehrin çocuk yetiştirmek için bir avantajı kalmadığını şu sözleriyle ifade etmiştir:

Çocukluğum demek, benim için doğa ve tabiat demektir; ancak Gümüşhane'deki hızlı betonlaşmayla o güzel bahçelerimizi kaybettik. Çocuğu artık sokağa ve bahçelere salamayacaksan, küçük şehirde yaşamının bir avantajı kaldı mı? Bence küçük şehrin bu avantajını hızlı yapılaşmayla yok ediyorlar. Biz bahçelerde oynardık, beklentilerimiz düşüktü. Doğru dürüst oyuncağımız bile yoktu. Bahçelerde oynar, mutlu olurduk. Bahçeler ve sokaklar bizim en büyük mutluluğumuzdu.

1980'lerle günümüz arasında gelişmişlik farkı olduğunu; ancak bu gelişmişliğin mutluluk getirmediğini düşünen GA, şunları eklemiştir:

Apartment hayatı çok daha fazla öne çıktı. İnsanlar birbirinden koptu. Komşuluk ilişkileri zedelendi. Bireysellik öne çıktı. İnsanların ekonomik düzeyleri birbirinden farklılaştı. Yani zengin ve fakir arasındaki ayrım çok arttı. Zengin, çok zengin oldu; fakir, çok fakir oldu. Dolayısıyla insanların yaşam biçimleri değişti. Bugün ve dün arasındaki en temel farklardan biri de bu bence ve aileler bu durumu çocuklarına da yansıtıyorlar ve ister istemez çocuklar bu durumdan etkileniyor. Şehir yapılaşmayla tabi ki zarar görüyor. Mesela iklimi bile değişti, tünellerden sonra karasal iklim daha ılımanlaştı. Yapılaşma olumlu gibi gözükse de olumsuz etkiledi. Ha olumlu yönü de şu oldu, ekonomik olarak insanların eli biraz daha para gördü. Öte yandan para gördü; ama eski samimiyeti de yok ettiğini düşünüyorum.

SY ise hızlı yapılaşmanın kesinlikle şehri modernleştirmedigine inanmakta ve artık Gümüşhane'nin kendine has geleneksel tarzından çok uzak olduğunu düşünmektedir. Bu düşüncesinin sebeplerinden biri olarak da üniversiteyi sorumlu görmektedir:

Bir kere bahçeler yok edildi, o bahçelerdeki kendine has köy evleri yok edildi. O ihtişamlı konaklar, çay bahçelerine çevrildi. Binalar çok yüksek ve çirkin. 80'lerle bugünün arasındaki en temel fark şehrin kendi halindeki üniversite ile beraber değişmesi. Şehre dışardan gelen binlerce yabancı insan var şimdi ve bu insanlar Gümüşhane kültürüne çok uzaklar ve adapte olamıyorlar. 80'ler Gümüşhane'si kasabadan ibaretti, herkes birbirini tanırdı. Şimdi tüm yüzler yabancı. Gelişmişlik ve gelişmemişlik arasına sıkışmış kalmış bir şehir. Yazın gittiğimde kendimi orada yabancı hissediyorum. Derenin kenarındaki o güzel bahçeler kayboldu gitti. Binalar şehrin silüetini bozmuş dağların tepelerinde bile yüksek binalar yapılıyor.

TA da aynı şekilde, şehrin kesinlikle çok zarar gördüğünü; tarihi, kültürel ve çevresel değerlerimizin pek çoğu ranta kurban edildiğini ve nefes alamayan, sağlıksız bir şehir ortaya çıktığını düşünmüş ve şunları ifade etmiştir:

Gümüşhane ne yazık ki aşırı göç verdi ve zaten ayrı bir ekol olan 80'ler çoktan buralardan ayrıldı. O dönemlerden bu güne, insan yapısının değişmesinin yanı sıra, ne yazık ki yanlış gelişme politikaları, çarpık kentleşme, madencilik faaliyetleri vs. çevresel anlamda da memleketi tahrip etti. Şehir hem kültürel hem de ekolojik olarak erozyona uğradı ve bu yüzden en belirgin farklar olarak geçmişten günümüze yıkılan konaklar, kesilen ağaçlar, çirkin binalar vs. sayılabilir.

PH de şehrin ağır tahrip altında olduğunu düşünmüş ve bu duygularını “O binaları ne kadar yüksek de yapsanız, o dağın ardını göremeyeceksiniz. O yüzden hiç gerek yok küçücük bir şehri beton yığına çevirmeye.” şeklinde esprili bir cevap vermiştir.

Anlaşılabacağı üzere katılımcıların tamamı, dünün Gümüşhane'si ile bugünkü Gümüşhane arasında çok ciddi farklılıklar olduğunu ve söz konusu bu farklılıklardan duydukları rahatsızlıkları dile getirmişlerdir. Katılımcıların gözünden yaklaşık 30-40 yıllık bir süreçte yaşanan sosyo-ekonomik ve kültürel değişimlerin ne denli hızlı ve istenmedik şekilde değiştiği Gümüşhane örneği üzerinden görülmektedir.

4.6. Teknoloji ve Modernizm Kurbanı Olan Çocukluk

1980'ler Gümüşhane'sinde büyüdüleri için kendilerini şanslı gören katılımcılar, bugünün şartlarında Gümüşhane'de çocuk olmak istemeyeceklerini ifade etmişlerdir. Şehrin modernleşmesini yapılaşma ve teknolojik gelişmeler olarak gören anlayışın aksine bu gelişmelerin mutluluk getirmediğine inanmaktadırlar. Çocuğun oyun alanlarının elinden alınması ve evde ekran başına hapsolmesini üzüntüyle karşılarken, kendi kuşaklarını, dışarıda oynayan son mutlu çocuklar oldukları için şanslı hissettiklerini belirtmişlerdir.

Teknolojiden uzak, dış dünyaya kısmen kapalı olmanın geçirdiği mutlu çocukluğun nedeni olduğuna inanan KT, bu konuda şunları belirtmiştir:

Biz 80'lerin çocukları dışı çok açık değildik. Yeni kanalla Star'la birlikte dış dünyaya daha yeni uyanmıştık. Beklentim azdı diyorum ya! Mesela Barbie bebek bana 5'inci sınıfta alındı ve tek bir Barbie'm oldu. O günü hiç unutmuyorum, çok mutluydum. Henüz hiçbir teknoloji bağımlılığımız gelişmemişti. Bu yüzden de dış dünyayı bilmiyorduk ve küçük şeylerle mutlu olan çocuklardık. Belki özgüvenimiz daha azdı; ama daha mutluyduk şimdikilere göre. Biz daha duygusaldık, şimdiki çocuklar daha zevk odaklı. Biz 80'ler çocukları olarak daha naiftik, şimdiki daha vahşi geliyor bana. Ayrıca 80'ler çocuklarının herhangi bir marka bağımlılığı yoktu. Çünkü o zaman kapitalist düzen Türkiye'de o kadar çok işlemiyordu. Bizim ayağımıza giyecek doğru dürüst güzel bir bot olsun yeterdi. 3 sene giyilirdi o botlar, şimdikilere ise 6 ayda bir spor ayakkabı alıyoruz, yok yeni modeli çıktı diye, marka diye... Yani o zamanlar ahde vefa vardı, elimizdeki kıymetini bilirdik. Şimdiki çocuklar mesela o kadar çok tüketiyor ki. Tüketim toplumu, çocuğu da ele geçirmiş sürekli yenisini istiyor. Ben bir ceketli lisede 4 sene giydiğimi hatırlıyorum.

Sosyal sınıf farklılıklarının aileler ve çocuklar arasında bu kadar hissedilir seviyede olmadığına da vurgu yapan KT, çocukların birbirleri arasında bir fark görmediğine ve eşit olduklarına inandıklarına şu cümleleriyle vurgu yapmıştır: “Bir de Sümerbank günleri vardı hatırlarsan. Mesela herkesin evinde aynı halı olurdu, aynı perdeler, aynı kumaşlar alınıp elbiseler diktirilirdi. Hepimiz hemen hemen aynı sınıfın insanlarıydık. Bu kadar sınıflar arası uçurum yoktu. Bu da çocukken mutlu olmamıza yetiyordu. Küçük hayallerin büyük yürekli çocuklarıydık.”

Günümüzde teknoloji bağımlılığının çocukların hayatını kuşattığına dikkat çeken KT de şunları söylemiştir:

Biz, sabahtan akşama kadar yorulmaz, sokakta oynardık. Şimdiki çocukları ise dışarı çıkaramıyorsun, teknoloji ve internet bağımlısı olmuşlar. Tabi bu yapılaşmadan daha başka bir sıkıntı; ama hepsi kapitalizmin Türkiye'de bu kadar hissedilir olmasıyla ilgili. Tüketim arttı ve doyumsuzluk başladı. Bundan çocuklar da nasibini aldı, alıyorlar. Eskinin saf çocukları-çocuklukları, yok olan mekânlar gibi yok oldu.'

GA da bugün değil; ancak çocukluğunun Gümüşhane'sinde çocuk olmayı hayal edenlerden. Bunun yanında GA da sınıf ayrımının bu kadar hissedilir olmasına neden olan tüketim alışkanlıklarının, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin olumsuzluklarına değinerek şunları söylemiştir:

Tüm çocuklar, hepimiz eşittik o zamanlar. Kendimizi eşit hissederdik. Aramızda herhangi bir sınıf farkı görmezdik. Zaten sınıf farkı nedir bilmezdik; çünkü bu hissedilmezdi. O benden üstün veya aşağı diye görmezdik, bir kardeş gibi görürdük. Şimdiki çocuklar ise tatminsiz doyumsuz. Bunun nedeni işte birbirleri arasındaki ayrımı fark etmiş olmaları ve bundan dolayı mutsuzlaşmaları. Modern hayat birçok kolaylık getirdi; ama aslında çok büyük zarar verdi. Artık bir çocuk, istediği bir şeye sahip olamayınca kolayca mutsuz olabiliyor, çok çabuk sıkılıyor, küçük şeylerle mutlu olmuyor. Bizim ise böyle kaygılarımız yoktu. Çocukken sadece arkadaşlarımızla sokaklarda yorulana kadar oyun oynardık. Ailemiz bize ne alırsa, ona razı olurduk. Ağlamaz, bağırılmazdık. Elimizdeki şeyin fazlasını istemezdik, elimizdekiyle mutluyduk. Bir de eski Gümüşhane'de aileler sadece kendi çocuklarını değil, komşularının çocuklarını da koruyup kollarlardı.

GA ayrıca, modern hayat ve küreselleşmenin etkisiyle köylerin boşaldığına ve şehirlerin kalabalıklaştığına dikkat çekerek, köydeki ekili arazilerin bahçelerin kurumaya terkedildiğini belirtmiştir:

Modernleşmeyle beraber, Gümüşhane'deki köyler de boşaldı, kentlere göç ettiler ve insanlar köylerdeki bahçelerini bıraktılar. Köy-kent nüfus dengesi bozuldu. Kimse bahçelerine bakmıyor ve inşaat şirketlerine veriyorlar. Oysa çocukken ben bahçelerde çok eğlenirdim. Ağaç tepelerindeydik hep ve istediğimiz meyveyi hormonsuz dalından koparır yerdik. Şimdi bu bir hayal herhalde.

GM ise teknolojinin olmadığı o dönemlerin, bugünkü yaratıcılığının kaynağı olduğuna vurgu yapmıştır: “Çocukluğum belki de bu yüzden yaratıcılığımı çok besledi. İyi ki de oyuncaklarımız sınırlıymış, iyi ki de teknoloji yokmuş. Biz

Gümüşhane'de organik büyüyen çocuklardık. Meyveyi marketten değil, dalından koparır yerdik ve çok şanslıydık.”

SY ise bu çağda yeni baştan çocuk olmayı zaten istemediğini, bugünün Gümüşhane'sinde de çocuk olmak istemeyeceğini şu şekilde ifade etmiştir:

Çünkü İstanbul'dan Ankara'dan farkı kalmadı. O zamanlar çocuk dostu bir şehirdi. Bundan son derece eminim. Güven duygusuyla yetiştiriliyordu çocuklar. Sokakta oynamak, yürüyüş yapmak, bir komşuya gitmek endişelenecek şeyler değildi. Şimdi çocuğunu gönül rahatlığıyla dışarıya salabilen, oynarken evinde işini yapabilen ev hanımları yok. Sinema geldi, kafeler arttı; ama bu, şehrin çocuk dostluğunu arttırmadı. Şehir artık üniversiteliler için hizmet veriyor. Bir de teknoloji yoktu, şehir gelişmemişti; ama hayal gücümüz çok genişti. Hep değişik oyunlar icat ediyorduk. Kız, erkek ayrımı yoktu. Yeri geliyordu maç yapıyorduk. Çamurdan eşyalar yapıyorduk. Bu imkânlar şimdi çocukların bulamayacağı parayla bile elde edilemeyecek deneyimler. Bu yüzden şanslı hissediyorum kendimi.

TA, şu anda Gümüşhane'de çocuk olmak istemeyeceğini şöyle ifade etmiştir:

Hem Gümüşhane olarak hem de dünyanın genelinde eskisi gibi bir güven ortamı yok ve çocuklara karşı pek çok istismarlar söz konusu. Zaten oyun alanlarının kısıtlanması da bir çocuk için en büyük olumsuzluk. Gümüşhane geçmişten bu güne kadar saydığımız pek çok olumsuzluğa rağmen, sıcak, samimi ve diğer pek çok şehre oranla daha güvenilir bir şehirdir. Çocuklara karşı da hep dostane bir tavırları olmuştur. Küçük bir şehir olduğu için herkes birbirini tanır ve ilk soruları, sen kimin çocuğusun, olur. Örneğin bu yaşa geldim ve hâlâ şehrimden birileri ile karşılaştığımda ilk soru, “Ooooo sen bizim ...’nın kızı mısın?” şeklinde olup; ardından sıcak samimi bir sohbetin başlamasıdır ki kesinlikle çocukluğunuza dair birçok anıyı da anlatırlar. Bu yüzden, memleketimi, çocukluğumdaki kadar olmasa da çok seviyorum.

PH, tek kanallı televizyon dışında teknolojiyle hiçbir bağının olmadığını belirterek, şunları söylemiştir:

İyi ki de olmamış diyorum. Şimdiki çocuklar oyunu, sokakta değil, bilgisayar veya telefonlarda oynuyor. Birbirleriyle yüz yüze değil, internetten veya telefonda iletişim kuruyor. Bu son derece sağlıklı, fiziksel ve zihinsel gelişimlerine zarar veriyor. Çocuğun koşma, düşme, yaralanma, kirlenme, arkadaşlarıyla oyunlar oynama hakkını elinden alıp, onu sanal bir dünyaya hapsediyor.

Katılımcıların verdikleri bilgilerden de anlaşıldığı gibi zamanın karşı koyamadığı değişim, Gümüşhane'de de yoğun şekilde hissedilmiştir. Özellikle

teknolojide yaşanan değişimler, çocukların oyun alışkanlıklarında da değişimi beraberinde getirmiştir. Öte yandan şehirleşmenin hızla artmasıyla birlikte güven duygusunda da zedelenmeler olmuş ve anneler çocuklarını rahatlıkla oyun oynamaları için dışarıya gönderememektedir. Değişimin yoğun şekilde hissedildiği günümüzde Gümüşhane'de yeniden çocuk olmak istemeyen katılımcılar, geçmişin samimiyetini, özgürlüğünü, güven ortamını, yaratıcılığı, saflığı, betonlaşmamış bahçeleri özlemle anmaktadırlar. Katılımcılara göre değişen sadece şehirleri değil, aynı zamanda alışkanlıklar, ortam ve zaman da değişmiştir; özetle çocukluklarına dair her şey değişerek, dönüşmüştür.

SONUÇ

Katılımcıların tamamı 1980'ler Gümüşhane'sinde mutlu ve huzurlu bir çocukluk deneyimi yaşadıklarının altını çizmişlerdir. Küçük bir Anadolu şehri olan Gümüşhane, çocuğun gelişim süreçlerini destekleyen güven ortamı, samimi ilişkiler, oyun alanları, doğal yaşamının içinde olmak gibi birçok avantajı çocuğa sunmuştur. Bu durum dönemin çocuklarının güven içerisinde yetişmesine, mahallesini ve şehrini ailesi gibi benimsemesine neden olmuştur. Mahallesi ve sokağını sahiplenen çocuk, kendini özgür hissetmiştir. Çevresindeki komşuları kendi ailesi olarak görmüş ve samimi bir ortamda yetişme şansı yakalamıştır.

80 kuşağının en büyük avantajlarından biri olan bozulmamış mahalle geleneği ve şehrin doğal yapısı ile tabiata ve hayvanlara dokunabilen bir nesil yetişmiştir. Bu büyük şans sayesinde 80 kuşağını "Son Organik Çocuklar" olarak ansak hata etmiş olmayız. Çünkü bu çocuklar, meyveyi ağaçtan koparıp yemek, kendi oyuncağını yapabilme yaratıcılığına sahip olmak, oyun ve iletişim becerileri geliştirmek, dağlarda bahçelerde özgürce hareket edebilmek ve hayvanlarla iç içe olmak gibi şimdiki çocukların zor bulabileceği, toprağa, ağaca dokunan belki de son kuşak çocukları olmuştur. Zaman kavramının olmadığı bu kuşak çocukları, özgür olmayı ve anda kalmayı deneyimlemişlerdir. Ancak kentleşmeyle beraber, sosyal kültürel ve ekonomik anlamda büyük bir dönüşüm yaşanmıştır. Bu dönüşüm oyun oynama eyleminde de bir değişim yaşanmasını beraberinde getirmiştir. Dünün bahçede, sokakta oynayan çocukları, evlere bilgisayarın girmesi ve şehirdeki güvenli oyun alanlarının yok olmasıyla evlere hapsolmuştur. Geleneksel sokak oyunları yerini iki

boyutlu dijital oyunlara bırakmış ve çocuklar yalnızlaşmıştır. Bunun yanı sıra günümüz çocukları kuralları aileleri tarafından belirlenmiş, kurslar, ödevler, etkinlikler döngüsünde programlanmış kurulu bir hayat sürmektedirler. 80 kuşağının beklentisizliği ve küçük şeylerden mutlu olabilmesi, günümüzde yerini doyumsuz çocuklara bırakmıştır. Fazla oyuncağa sahip olmayan 80 çocuklarının tamahkârlığı hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını beslemiştir. Tabiatın kendisi doğal bir oyun alanı ve doğadaki her türlü materyal çocukların oyuncağı olmuştur. 80 kuşağı çocukları yaratıcılıklarını kullanarak tahtadan, çamurdan ve buldukları her şeyden oyuncak üretme kabiliyetine sahiptir. Teknolojik gelişmelerden uzak yaşayan 80 kuşağı bu sayede özgür bir çocukluk deneyimlemiştir.

Ömrü boyunca Gümüşhane'de geçirdiği mutlu çocukluktan beslendiğini ifade eden birçok katılımcı, özgürlük ve güven duygusunun çocuk için ne kadar önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Güven duygusu, çocukluğa dayanan bir duygudur ve aile ve çevre şartlarına göre kazanılmaktadır. Gümüşhane'de çocukluğu dünyanın en tarifsiz mutluluğu, saflık ve özgürlük olarak tanımlayan bu kuşak çocukları kendilerini şanslı çocuklar olarak tanımlamıştır. Özgürlük ve güven duygusu günümüz çocuklarının hiç bilemeyeceği bir ifade haline gelmektedir. Aşırı korumacılık ve saat dilimleriyle planlanmış bir yaşam sürmeleri, çocuğun çocukluğunu elinden almaktadır. 80 kuşağının en önemli özelliklerinden biri olan tamahkârlık ve ahde vefa duygusunun da modern çocuğun dünyasında yeri yoktur. Modern çağın çocukları marka ve tüketim çılgınlığının en önemli hedeflerinden biri haline getirilmiştir. Çocukların içinde olduğu hep daha fazlasına sahip olma ve tatminsizlik duygusu, onları derin bir mutsuzluğa sürüklemektedir. Tüketimin kültürü 80'lerin duygusal ve naif çocuklarını, şimdilerin zevk odaklı, hırçın ve doyumsuz çocuklarına dönüşmüştür. Sokakta oyun oynama kültürünün yok oluşu, çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimine, sosyalleşme süreçlerine ve iletişim becerilerine zarar vermektedir. Bu sebepten 80'ler sokakta oynayan son çocuklar olmuştur. Modern çocuk artık sokağa çıkmak istememekte, oyunu ve arkadaşlığı sanal ortamlarda gerçekleştirmektedir.

Görüşmeler sonucu ortaya çıkan bir diğer önemli husus, sınıf ayrılıklarının rahatsız edici bir şekilde fark edilir oluşudur. 80'lerin eşitlik dönemi bozulmuş, zengin fakir ayrımı öne çıkmıştır. 80 çocukları, her çocuğu kendiyile eşit görüp bir kardeş

olarak benimserken, günümüzde özel eğitim sistemi ile çocuklar ayrıştırılmaya başlanmıştır. Öte yandan, hızlı yapılaşma şehrin silueti başta olmak üzere birçok insani değeri de tahrip etmiştir. Gümüşhane'yle sembolleşmiş olan elma bahçelerinin yok oluşu, başta çocukların oyun alanları olmak üzere, yetişkinlerin, ailelerin ve hatta hayvanların huzurlu yaşam alanlarını da ellerinden almıştır. Hızlı yapılaşma insanlara mutluluk getirmediği gibi, teknolojik gelişmeler ve modernizm, şehri daha güzelleştirmemiş aksine şehri tahrip etmiş ve doğal alanları ve bahçeleri yok etmiştir. Tarihi Gümüşhane konakları beton kalabalıklarının arasında sıkışıp kalmış. Kısacası şehrin doğal silueti bozulmuştur. İnsanların apartman hayatından site hayatına geçişi, başta güven duygusu olmak üzere, komşuluk ilişkilerini zedelemiş ve bu durum bireysel yaşamları doğurmuştur. 90'larla beraber Gümüşhane ne yazık ki aşırı göç vermiş ve zaten ayrı bir ekol olan 80'ler kuşağı çoktan şehri terk etmiştir. Tarihi kültürel ve çevresel değerlerin ranta kurban gidişi, değişen insan profilinin yanı sıra, yanlış gelişme politikaları, çarpık kentleşme, madencilik faaliyetleri gibi çevresel anlamda yapılan faaliyetler, şehre ve şehrin bir parçası olan çocuğu olumsuz yönde etkilemiştir. Şehir hem kültürel hem de ekolojik olarak erozyona uğramış geçmişten günümüze en belirgin farklar olarak kaybedilen değerler, kesilen ağaçlar, çirkin binalar, yok olan oyun alanları kalmıştır. Gümüşhane'de çocuk olmuş 80 kuşağı çocukları da artık bu dönemin Gümüşhane'sinde çocuk olmak istememektedirler.

Bu araştırmada ele alınan örnek şehir Gümüşhane ve burada çocukluk yaşamış 80 kuşağının deneyimlerinin Türkiye gerçeğini yansıttığı genellemesini yapmak mümkün olacaktır. Bu çalışma, dönemin çocukluk deneyimlerine ışık tutmuş, geçmiş ve bugünün çocukluğu arasındaki büyük farklılıkları ortaya koymuştur. Sonuç olarak, kent ve çocuk arasında çok yakın bir bağ olduğu ortaya çıkmaktadır. Kentteki tüm gelişmeler, çocuğu yakından etkilemektedir. Bundan dolayı şehir konseyleri ve belediyeler çocuk dostu olma yönünde acil önlemler almalıdır. Sağlıklı bireylere ihtiyaç duyulan günümüz toplumunda, geleceğin yetişkinleri olan bugünün çocuklarına, çocukluklarını yaşayabilecekleri alanlar ve imkânlar sunulmalıdır.

KAYNAKÇA

AÇEV. (2018). <https://www.acev.org>, (Erişim Tarihi: 05.08.2018)

- AND, Metin. (2012). *Oyun ve Bögü*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- ATAY, Mesude (2011). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*, Ankara: Kök Yayınları.
- BARKER, Roger G. (1968). *Ecological Psychology*, Stanford: Stanford University Press.
- BECHTEL, Ross B. (1977). *Enclosing Behavior*, New York: Dowden-Hutchinson and Ross Press.
- BRONFENBRENNER, Urie and Ceci, Stephen J. (1994). "Nature- Nurture Reconceptualized Developmental Perspective: A Biological Model", *Psychological Review*. Volume: 101, p. 568-586.
- ÇUKUR, Duygu (2011). "Okul Öncesi Çocukluk Döneminde Sağlıklı Gelişimi Destekleyici Dış Mekân Tasarımı", *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültes Dergisi*. 12, s. 70-76.
- DÜNDARALP, Boğaçhan. (2014). "Kentte Çocuk Olamamak", <http://www.egitimpedia.com/kentte-cocuk-olamamak/> (Erişim Tarihi: 12.01.2018)
- EKİZ, Durmuş. (2003). *Eğitimde Araştırma ve Yöntem Metodlarına Giriş*, Ankara: Anı Yayınları.
- ERGÜL, Mustafa. (1980). 'Oyun ve Oyuncak Üzerine-I', *Milli Eğitim*. I/1,1980. s.102-119.
- HAKTANIR, Gelengül. 2010. "Modern Dünyada Çocuk Olmak", *Geçmişten Geleceğe Okul Öncesi Eğitim*, Ankara: MEB OÖE Gen. Md. Yayını, s: 170 177.
- KAYNAK, Yüksel ve Ergen, Hüseyin. (2004). "Türkiye'de İlköğretime Katılım ve Okula Gidemeyen Çocuklar", TED Eğitimde Yeni Ufuklar II: Eğitim Hakkı ve Okula Gidemeyen Çocuklar Sempozyumu, 3-4 Aralık 2004, Ankara: Türk Eğitim Derneği.

- KORKMAZ, Elif. (2014). “Oyunun Çocuk Gelişimine Etkisi ve Çocuk Oyun Alanları Tasarım Kriterleri”,
<http://www.planlama.org/index.php/arastirmalar/makaleler/60-oyunun-cocuk-geliimine-etkisi-ve-cocuk-oyun-alanlar-tasarm-kriterleri> (Erişim Tarihi: 15.01.2018)
- KURTER, Şakir. (2016). “Şehir ve Çocuk”, Milat Gazetesi,
<http://www.milatgazetesi.com/sehir-ve-cocuk-makale-99133> (Erişim Tarihi: 10.01.2018)
- KÜMBETOĞLU, Belkıs. (2008). Sosyoloji ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- LYNCH, Stephen A., and Simpson, Cynthia G. (2010). “Social Skills: Laying The Foundation for Success”. *Dimensions of Early Childhood*. 38 (2), p. 3-12.
- NEUMAN, Lawrence W. (2012). Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar (Cilt I-II), (Çev: Sedef Özge) İstanbul: Yayın Odası.
- NICOLOULOU, Ageliki. (2004). “Oyun, Bilişsel Gelişim ve Toplumsal Dünya: Piaget, Vygotsky ve Sonrası” (Çev: Melike Türkan Bağlı) *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 37 (2), s. 137-169.
- ÖZTÜRK, Aslıhan. (2015). “Çocuğun Dünyasında Sokak”, Y. Çakırer Özservet ve E. Küçük (Ed.), *Çocukların Şehri Üzerine içinde* (s. 49-65). İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- ÖZSERVET, Yasemin (2015). “Çocuk ve Kent: Kentte Çocuk Olmak” *İdeal Kent Araştırma Dergisi*. 17 (9), s. 5-11.
- STEWART, Charles J. & Cash, William B. (1985). *Interviewing: Principles and Practices*, W.C. 4th Edition, Dubuque, Iowa: Brown Publishers.
- WICKER, Aw. (1979). *An Introduction to Ecological Psychology*, Belmont, California: Wadsworth Inc. Press.
- TÜİK (2018). <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, Yıllara, yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus, 1935-2017. (Erişim Tarihi: 05.18.2018)

- TÜRKAN, E. Erman (2009). Balıkesir Kenti Çocuk Oyun Alanlarının İrdelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- ULUTAŞ, Ayşegül (2011). "Okul Öncesi Dönemde Drama ve Oyunun Önemi", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (6), s. 233-242.
- UNPD (2000). Jordan Human Development Report, United Nations Development Programme, http://hdr.undp.org/sites/default/files/nhdr_2000_jordanen.pdf (Erişim Tarihi: 25.12.2017)
- UNICEF (2016). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html (Erişim Tarihi: 28.12.2017)
- YILDIRIM, Ali ve Şimşek, Hasan. (2004). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.
- YILDIRIM, Ali ve Şimşek, Hasan. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.